

Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja

Objavio Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)
Ul. Miodowa 10
00-251 Warsaw
Poljska
www.osce.org/odihr

© OSCE/ODIHR 2019

Ovaj dokument je 2014. godine izvorno objavio Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) kao Smjernice o pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja. Verzija na bosanskom jeziku je prevod koji je pripremila i objavila Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini uz podršku ODIHR-a. Sadržana mišljenja i informacije u publikaciji ne odražavaju nužno politiku i stav ODIHR-a. Tamo gdje postoje razlike u tekstu, molimo da se referirate na publikaciju na engleskom jeziku, u smislu konačne i zvanične verzije.

ISBN 978-83-66089-38-9

Dizajn: Homework, Varšava, Poljska

Štampano u Bosni i Hercegovini

Sadržaj

Uvod	5
Glosar skraćenica	7
Dio I.	
Sloboda vjere ili uvjerenja i dozvoljene restrikcije općenito	8
Dio II.	
Sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja u zajednici s drugima	14
Dio III.	
Vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja	18
Dio IV.	
Privilegije vjerskih zajednica ili organizacija, odnosno zajednica ili organizacija uvjerenja	36
Aneks	
Odabrane obaveze OSCE-a u oblasti slobode vjere ili uvjerenja	40

Uvod

Države članice OSCE-a su se, u stavu 16.3 Dokumenta iz Beča, iz 1989. godine, obavezale da će "zajednicama vjernika koji prakticiraju, ili se spremaju da prakticiraju svoju vjeru, na njihov zahtjev, priznati status utvrđen ustavnim okvirom njihovih država."

Ova obaveza predstavlja realnost za mnoge vjerske zajednice i zajednice uvjerenja u regiji OSCE-a. Međutim, u nekoliko država članica OSCE-a i dalje su prisutni izazovi u njenom ispunjavanju, i na zakonodavnom i na praktičnom nivou. Primjena obaveznih sistema registracije, kao i značajne praktične i zakonske prepreke u dobijanju pravnog subjektiviteta i dalje naročito negativno utječu na prava širokog spektra vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja.

ODIHR i Venecijanska komisija su, 2004. godine, nastojali riješiti ove i niz drugih tema putem *Smjernica za razmatranje zakonodavstva koje se odnosi na vjeru ili uvjerenje*.¹ Od tada su druga regionalna i univerzalna međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava objavila niz izjava, mišljenja i presuda o ovom pitanju. Zbog toga se činilo logičnim da se izvrši ažuriranje Smjernica ODIHR-a i Venecijanske komisije u ovoj oblasti. Ova odluka potvrđena je Odlukom Ministarskog vijeća iz Kijeva, iz 2013. godine, o slobodi mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja, kojom se države članice OSCE-a pozivaju da se "uzdrže od uvođenja restrikcija koje nisu u skladu s obavezama u okviru OSCE-a i međunarodnim obavezama u vezi sa prakticiranjem vjere ili uvjerenja među pojedincima i vjerskim zajednicama."

Svrha ovih Smjernica je da se osigura da oni, koji rade na izradi i primjeni zakonodavstva u oblasti slobode vjere ili uvjerenja, uključujući predstavnike civilnog društva, na raspolaganju imaju referentni dokument, koji sadrži minimum međunarodnih standarda u oblasti priznavanja vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja. Ovim dokumentom se ne nastoje dovesti u pitanje postojeći sporazumi između država i vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, nego se želi opisati pravni okvir kojim bi se osiguralo da zajednice, koje žele da im bude dodijeljen pravni subjektivitet, dobiju jednaku priliku za to, te da se utvrđeni kriteriji primjenjuju na nediskriminirajući način. U nastavku teksta razrađena su pitanja registracije i priznavanja vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, i dopunjuje se Dio II.F Smjernica iz 2004. godine o "Zakonima kojima je regulirana registracija vjerskih organizacija/organizacija uvjerenja". Međutim, Smjernice iz 2004. godine ostaju u potpunosti važeće.

1 Dostupno na: <<http://www.osce.org/odihr/13993>>.

Ove Smjernice su proizvod sveobuhvatnih konsultacija sa civilnim društvom i vladinim zvaničnicima. Održana su četiri okrugla stola kako bi bile prikupljene povratne informacije o nacrtima ovog dokumenta, i to: u Kijevu (3. septembra 2013.), Varšavi (26. septembra 2013.), Astani (10. oktobra 2013.) i Briselu (24. oktobra 2013.), gdje se okupilo više od 90 učesnika iz različitih sredina i raznovrsnih kvalifikacija. Osim toga, savjeti za ovaj dokument zatraženi su i od Ekspertne grupe ODIHR-a za slobodu vjere i uvjerenja, dvanaestočlanog tijela neovisnih eksperata iz čitave regije OSCE-a, koji su imenovani u februaru 2013. godine. Smjernice se oslanjaju i na važan posao koji je u ovoj oblasti obavio specijalni izvjestitelj UN-a o slobodi vjere ili uvjerenja, profesor Heiner Bielefeldt. Zahvaljujemo se svim predstavnicima civilnog društva, članovima akademske zajednice, vladinim zvaničnicima i ostalima koji su pružili stručno znanje i komentirali ovaj dokument.

Ove Smjernice objavljene su na internet stranici Venecijanske komisije, 16. juna 2014. godine.² Iako imamo privilegiju da predstavimo uređenu verziju ovog dokumenta, zahvalnost dugujemo bivšem direktoru ODIHR-a, ambasadoru Janezu Lenarčiču, na smjernicama koje je pružao, kako bi osigurao njegovo objavljivanje.

Iskreno se nadamo da će ovaj dokument imati široku upotrebu, i da će pomoći svim vjerskim zajednicama i zajednicama uvjerenja da dobiju status koji traže, čime će biti osigurano da svi mogu uživati slobodu vjere ili uvjerenja, potpuno i dostojanstveno, kako i zaslužuju.

Michael Georg Link
Direktor ODIHR-a

Dr. Gianni Buquicchio
Predsjednik, Venecijanska komisija

2 Uredio ODIHR, nakon usvajanja na 99. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije, 13.-14. juna 2014. godine.

Glosar skraćenica

AKLJP	Američka konvencija o ljudskim pravima
ZCK	Zakon o crkvama i kongregacijama
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
MPGPP	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
ODIHR	Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava
UN	Ujedinjeni narodi
UN-ECOSOC	Ekonomsko i socijalno vijeće Ujedinjenih naroda
SI UN	Specijalni izvijestitelj Ujedinjenih naroda o slobodi vjere ili uvjerenja

DIO I

Sloboda vjere ili uvjerenja
i dozvoljene restrikcije
općenito

1. Sloboda vjere ili uvjerenja je osnovno pravo, priznato međunarodnim dokumentima³ i obavezama OSCE-a.⁴ Međunarodnim standardima utvrđeno je da svi imaju pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere.⁵ Ovo pravo obuhvata slobodu ispovijedanja vjere ili uvjerenja, samostalno ili u zajednici s drugima, u javnosti ili privatno, molitvom, propovijedi, i obavljanjem vjerskih dužnosti i obreda.⁶
2. Pojmovi “vjera” i “uvjerenje” trebaju se široko tumačiti.⁷ Polazna tačka za definiranje primjene prava na slobodu vjere ili uvjerenja mora biti samodefiniranje vjere ili uvjerenja, iako nadležni organi, naravno, imaju određenu nadležnost za primjenu objektivnih, formalnih kriterija, kako bi odredili da li su ovi pojmovi doista primjenjivi na određeni slučaj. Postoji mnoštvo različitih vjera i uvjerenja.⁸ Dakle, primjena prava na slobodu vjere ili uvjerenja nije ograničena na tradicionalne religije i uvjerenja, ili na vjere i uvjerenja čije su institucionalne karakteristike ili prakse analogne tradicionalnim stavovima.⁹ Sloboda vjere ili uvjerenja štiti

3 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP), član 18; Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP), član 9; Američka konvencija o ljudskim pravima (AKLJP), član 12; i Povelja EU o osnovnim pravima, član 10.

4 Završni dokument Bečkog sastanka (treći popratni sastanak nakon Konferencije u Helsinkiju), Beč (u daljnjem tekstu: Beč, 1989.), stavovi 11, 16, 17 i 32; Dokument iz Kopenhagena usvojen na Konferenciji ljudske dimenzije CSCE-a 1990. godine (u daljnjem tekstu: Kopenhagen, 1990.), stav 9.4; Dokument CSCE-a iz Budimpešte iz 1994. godine: „Ka istinskom partnerstvu u novoj eri” (u daljnjem tekstu: Budimpešta, 1994.), stav 27; Dokument sa 11. sastanka Ministarskog vijeća, Maastricht, 2003. (u daljnjem tekstu: Maastricht, 2003.), stav 9.

5 MPGPP, član 18 (1); EKLJP, član 9 (1); AKLJP, član 12 (1); Kopenhagen, 1990., stav 9.4; Povelja EU o osnovnim pravima, član 10.

6 MPGPP, član 18 (1); EKLJP, član 9 (1); AKLJP, član 12 (1); Kopenhagen, 1990., stav 9.4.

7 Vijeće za ljudska prava UN-a, *Izveštaj specijalnog izvjestitelja o slobodi vjere ili uvjerenja*, 22. decembar 2011., A/HRC/19/60 (u daljnjem tekstu: Izveštaj SI UN o priznavanju), stav 38; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, usvojeno na 92. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 12.-13. oktobar 2012.), stav 34.

8 Izveštaj SI UN o priznavanju, stav 31.

9 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22 (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 (1994.)), stav 2; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, usvojeno na 88. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 14.-15. oktobar 2011.), stavovi 22-24; *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, usvojeno na 85. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 18.-18. decembar 2012.) – ovako stoji i u originalu, stav 43; ESLJP, 15. juni 2010., *Grzelak protiv Poljske*, Predstavka br. 7710/02, stav 85; ESLJP, 25. maj 1993., *Kokkinakis protiv Grčke*, Predstavka br. 14307/88, stav 31; i ESLJP, 18. februar 1999., *Buscarini i drugi protiv San Marina*, Predstavka br. 24645/94, stav 34.

teistička, neteistička i ateistička uvjerenja, kao i pravo da se ne ispovijeda nijedna vjera ili uvjerenje.¹⁰

3. Sloboda vjere ili uvjerenja blisko je povezana sa drugim ljudskim pravima i temeljnim slobodama, a naročito sa slobodom izražavanja,¹¹ slobodom okupljanja i udruživanja¹² i pravom na nediskriminaciju.¹³
4. Sloboda odabira vjere ili uvjerenja, uključujući pravo na promjenu vjere ili uvjerenja,¹⁴ ne može podlijegati nikakvim ograničenjima.¹⁵
5. Sloboda izražavanja vjere ili uvjerenja može se ograničiti samo ako je ispunjen svaki od sljedećih kriterija:
 - A. Ograničenje je propisano zakonom;¹⁶
 - B. Svrha ograničenja je zaštita javne sigurnosti, (javnog) reda, zdravlja ili morala,¹⁷ ili osnovnih ljudskih prava i sloboda drugih;¹⁸

10 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22 (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 (1994.)), stav 2; *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stavovi 46-47.

11 Vidi, naprimjer, *Izvještaj specijalne izvijestiteljice o slobodi vjere ili uvjerenja, Asme Jahangir, i specijalnog izvijestitelja o savremenim oblicima rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije, i sličnim oblicima netolerancije, Doudou Diènea, nakon Odluke Vijeća za ljudska prava, br. 1/107, o poticanju na rasnu i vjersku mržnju i promoviranju tolerancije*, 20. septembar 2006., UN Doc. A/HRC/2/3, stavovi 40-43.

12 ESLJP, 26. oktobar 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stav 62.

13 *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, usvojeno na 90. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 16.-17. mart 2012.), stav 19.

14 EKLJP, član 9 (1); Kopenhagen, 1990., stav 9.4; Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 5; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, usvojeno na 92. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 12.-13. oktobar 2012.), stav 31.

15 MPGPP, član 18 (2); AKLJP, član 12 (2); Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 8; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, usvojeno na 92. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 12.-13. oktobar 2012.), stavovi 28 i 30.

16 MPGPP, član 18 (3); EKLJP, član 9 (2); AKLJP, član 12 (3); Kopenhagen, 1990., stav 9.4; ESLJP, 30. juni 2011., *Association les Témoins de Jehovah protiv Francuske*, Predstavka br. 8916/05, stav 66-72.

17 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda primjećuje da "pojam morala proizlazi iz mnogih društvenih, filozofskih i vjerskih tradicija; u skladu s time, ograničenja slobode ispoljavanja vjere ili uvjerenja radi zaštite morala moraju se zasnivati na načelima koja ne potječu isključivo iz jedne tradicije" (Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22, stav 8).

18 MPGPP, član 18 (3); usp. EKLJP, član 9, kojim se osnove za ograničenja svode na "interese javne sigurnosti, zaštitu javnog reda, zdravlja ili morala, ili zaštitu prava i sloboda drugih"; usp. AKLJP, kojom se osnove za ograničenja svode na "javnu sigurnost, red, zdravlje ili moral, ili prava ili slobode drugih."

- C. Ograničenje je neophodno za ostvarivanje jednog od navedenih ciljeva i srazmjerno je planiranom cilju;¹⁹ i
- D. Ograničenje se ne uvodi u diskriminirajuće svrhe, niti se primjenjuje na diskriminirajući način.²⁰
6. Ograničenja se ne smiju uvoditi na način kojim se narušava sloboda vjere ili uvjerenja.²¹ Pri tumačenju djelokruga klauzula o dozvoljenim ograničenjima, države trebaju polaziti od potrebe za zaštitom prava zagarantiranih međunarodnim dokumentima.²²
7. Da bi neko ograničenje bilo "propisano zakonom", zakonska odredba, kojom se ograničenje utvrđuje, treba biti i adekvatno dostupna i predvidiva. U tom smislu, ono treba biti dovoljno precizno formulirano da omogući pojedincima ili zajednicama – po potrebi i adekvatnim savjetom – da reguliraju svoje ponašanje. Da bi domaći zakon ispunio ove zahtjeve, mora sadržavati mjeru pravne zaštite od samovoljnog uplitanja organa vlasti u ljudska prava i temeljne slobode. U pitanjima koja utječu na osnovna prava, diskreciono pravo izvršne vlasti, koje se koristi u vidu nesputanih ovlasti, bilo bi suprotno načelima vladavine prava. Zbog toga, obim takvog diskrecionog prava nadležnih organa vlasti i način njegovog korištenja trebaju biti dovoljno jasno precizirani zakonom.²³ Također, ograničenja se ne mogu retroaktivno ili samovoljno uvoditi protiv određenih pojedinaca ili grupa; niti se mogu uvoditi pravilima koja se predstavljaju kao zakoni, ali koja su toliko nejasna da ne prenose nepristranu poruku o onome što zakon nalaže ili koja omogućavaju proizvoljnu primjenu.²⁴

19 MPGPP, član 18 (3); član 12 AKLJP; usp. EKLJP, član 9 (2) („neophodna u demokratskom društvu u interesu...“).

20 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22, stav 8.

21 Ibid.

22 Ibid.

23 ESLJP, 26. oktobar 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stav 84; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stav 35.

24 Ujedinjeni narodi, Ekonomsko i socijalno vijeće (UN-ECOSOC), *Principi iz Sirakuze o ograničenjima i odredbama o odstupanjima u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima* (UN-ECOSOC Principi iz Sirakuze), UN Doc. E/CN.4/1985/4, Aneks (1985.), stavovi B(i) 15-18; *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanske komisije i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, usvojeno na 76. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 17.-18. oktobar 2008.), stav 6.

8. Ograničenja se mogu primjenjivati samo za svrhe za koje su propisana odredbama o slobodi vjere ili uvjerenja, a nisu dozvoljena po osnovama koje nisu utvrđene u međunarodnim dokumentima, čak i ako bi takve osnove bile dozvoljene kao ograničenja u odnosu na druga ljudska prava ili temeljne slobode.²⁵

9. Ograničenja moraju biti neophodna u skladu s osnovama za ograničavanje koje su utvrđene odredbama o slobodi vjere ili uvjerenja. Da bi ograničenje bilo neophodno, mora biti direktno povezano sa, i srazmjerno konkretnoj potrebi na kojoj se zasniva,²⁶ a uplitanje mora odgovarati gorućoj socijalnoj potrebi i biti srazmjerno legitimnom cilju koji se želi ostvariti.²⁷ Pojam "goruća socijalna potreba" mora se usko tumačiti, što znači da ograničenja ne trebaju biti samo korisna ili poželjna, nego moraju biti neophodna.²⁸ Da bi uplitanje bilo srazmjerno, mora postojati razumna povezanost između cilja javne politike djelovanja i sredstava koja se koriste za njegovo ostvarivanje. Osim toga, mora postojati fer ravnoteža između zahtjeva općeg interesa i potrebe za zaštitom osnovnih prava pojedinca, mora postojati relevantno i dovoljno opravdanje za ograničenje, i moraju se koristiti najmanje nametljiva raspoloživa sredstva.²⁹

25 Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda, Opći komentar 22, stav 8.

26 Ibid.

27 ESLJP, 25. novembar 1996., *Wingrove protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Predstavka br. 17419/90, stav 53.

28 ESLJP, 14. juni 2007., *Svyato-Mykhaylivska Parafija protiv Ukrajine*, Predstavka br. 77703/01, stav 116; ESLJP, 17. februar 2004., *Gorzelik i drugi protiv Poljske*, Predstavka br. 44158/98, stavovi 94-95.

29 UN-ECOSOC *Principi iz Sirakuze*, stavovi A 10-14; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stav 36. Vidi i *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stav 35.

10. Dozvola države ne može biti uvjet za korištenje slobode vjere ili uvjerenja. Sloboda vjere ili uvjerenja, bilo da se ispovijeda samostalno, ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, ne može se uvjetovati prethodnom registracijom ili sličnim postupcima, zato što ona pripada ljudskim bićima i zajednicama kao nositeljima prava, i ne ovisi o službenom odobrenju.³⁰ Kao što se detaljnije navodi u nastavku teksta, to znači i da je zakonsko zabranjivanje i sankcioniranje neregistriranog djelovanja nespojivo sa međunarodnim standardima.

30 ESLJP, 13. decembar 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, 45701/99, stavovi 128-130; *Izveštaj specijalnog izvjestitelja o slobodi vjere ili uvjerenja, Heinera Bielefeldta*, UN Doc.A/HRC/19/60, stavovi 25 i 41.

DIO II

Sloboda ispoljavanja vjere ili
uvjerenja u zajednici s drugima

11. Kako je navedeno, pojedinci uživaju slobodu vjere ili uvjerenja, bilo sami, ili u zajednici s drugima. Ovaj dokument će se odnositi na osobe koje djeluju u zajednici sa drugima, kako bi koristile slobodu vjere ili uvjerenja kao "vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja." Odnosit će se na vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja kojima je, kao "vjerskim organizacijama ili organizacijama uvjerenja," priznat status pravnih osoba u domaćem pravnom poretku.
12. Međunarodnim pravom ljudskih prava štiti se širok spektar različitih izražavanja vjere i uvjerenja u okviru zajednice. Slobodu ispoljavanja vjere ili uvjerenja čini sloboda obavljanja molitve i propovijedi, prakticiranja i obilježavanja nečije vjere ili uvjerenja. Među ovim vrstama ispoljavanja mogu se javiti značajna preklapanja.
13. *Sloboda obavljanja molitve*, između ostalog, uključuje slobodu okupljanja u vezi sa vjerom ili uvjerenjem³¹ i slobodu zajednica da obavljaju rituale i obrede kojima direktno ispoljavaju svoju vjeru ili uvjerenje,³² kao i različite prakse koje čine dio navedenih sloboda, uključujući gradnju i održavanje mjesta za molitvu sa slobodnim pristupom,³³ korištenje obrednih formula i predmeta i prikazivanje simbola.³⁴
14. *Sloboda obilježavanja i prakticiranja*, između ostalog, uključuje obredne činove, ali i običaje, poput: poštivanja pravila ishrane,³⁵ nošenje karakteristične odjeće ili pokrivala za glavu,³⁶ učešće u obredima povezanim s određenim životnim fazama³⁷ i korištenje određenog jezika kojim obično govori neka grupa u prakticiranju svoje vjere,³⁸ te slobodu osnivanja i održavanja odgovarajućih dobrotvornih ili humanitarnih institucija i poštivanje praznika i dana odmora.³⁹

31 Generalna skupština UN-a, *Deklaracija o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja*, 25. novembar 1981., A/RES/36/55, stav 6 (a).

32 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 4.

33 Beč, 1989., stav 16.4; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (a).

34 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 4.

35 Ibid.

36 Ibid.

37 Ibid.

38 Ibid.

39 Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (b) i 6 (h).

15. *Sloboda prakticanja i propovijedanja vjere ili uvjerenja*, između ostalog, uključuje postupke u okviru izvršavanja osnovnih aktivnosti vjerskih grupa, kao što su pravo da se organiziraju prema svojim hijerarhijskim i institucionalnim strukturama⁴⁰ i pravo da biraju, imenuju i mijenjaju svoje osoblje u skladu sa vlastitim zahtjevima i standardima, i sa svakim slobodno prihvaćenim aranžmanom između njih i države;⁴¹ sloboda osnivanja bogoslovija ili vjerskih škola;⁴² sloboda obučavanja vjerskih službenika u odgovarajućim institucijama;⁴³ pravo da u adekvatnoj mjeri proizvode, nabavljaju i koriste potrebne predmete i materijale koji se odnose na obrede ili običaje vjere ili uvjerenja;⁴⁴ pravo vjerskih zajednica, institucija i organizacija da proizvode, uvoze i distribuiraju vjerske publikacije i materijale;⁴⁵ pravo svakog pojedinca da pruža i prima vjersko obrazovanje na jeziku po vlastitom izboru, bilo individualno, ili zajedno sa drugima, na mjestima adekvatnim za te svrhe,⁴⁶ uključujući slobodu roditelja da osiguraju vjersko i moralno obrazovanje svoje djece u skladu sa vlastitim uvjerenjima;⁴⁷ pravo traženja i primanja dobrovoljnih finansijskih i drugih doprinosa od pojedinaca i institucija;⁴⁸ i sloboda uspostave i održavanja komunikacije sa pojedincima i zajednicama u pitanjima vjere i uvjerenja na državnom i međunarodnom nivou,⁴⁹ između ostalog, kroz putovanja, hodočašća i učešće u skupovima i drugim vjerskim događajima.⁵⁰

40 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 4.

41 Beč, 1989., stav 16.4; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (g); Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 4.

42 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 4.

43 Beč, 1989., stav 16.8.

44 Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (c).

45 Beč, 1989., stav 16.10; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (c) i (d).

46 Dokument iz Beča, 1989., stav 16.6.

47 Dokument iz Beča, 1989., stav 16.7.

48 Beč, 1989., stav 16.4; Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (f); *Mišljenje o nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Ukrajini*, CDL-AD(2006)030, usvojeno na 68. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 13.-14. oktobar 2006.), stav 34.

49 Deklaracija UN-a o eliminaciji svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu vjere ili uvjerenja, stav 6 (i).

50 Dokument iz Beča, 1989., stav 32.

16. Kako je navedeno, sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja u zajednici sa drugima, svojstvena je ljudskim bićima kao nositeljima prava, i ne podliježe nikakvim prethodnim ograničenjima u vidu primjene obaveznih postupaka registracije ili sličnih procedura.⁵¹ Zbog toga, sva ograničenja različitih opisanih vidova ispoljavanja slobode vjere ili uvjerenja moraju ispunjavati stroge kriterije iz Dijela I.

51 ESLJP, 12. maj 2009., *Masaev protiv Moldavije*, Predstavka br. 6303/05, stav 26; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stav 69; *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanske komisije i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, stav 89.

DIO III

Vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja

17. Kao što je opisano u Dijelu II, međunarodnim pravom ljudskih prava štite se vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, bilo da imaju pravni subjektivitet ili nemaju. Međutim, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja mogu odlučiti da osnuju vjerske organizacije, kako bi sebi omogućile djelovanje u pravnoj sferi. U smislu ovog dokumenta, "vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja" su vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja kojima je priznat status neovisnih pravnih osoba u nacionalnom pravnom poretku. U državnom zakonodavstvu može se govoriti o priznavanju pravnog subjektiviteta, uz korištenje brojnih različitih naziva i mnoštva pravnih tehnika, kako bi se osiguralo da vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja mogu funkcionirati kao pravne osobe u državnom pravnom poretku. Bez obzira na metodu koju su odabrale za izvršenje obaveze osiguravanja dobrovoljnog pristupa pravnom subjektivitetu za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, države moraju osigurati da postojeći državni zakonski okvir kojim se to omogućava bude usklađen sa međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava kojima su potpisnice, te sa drugim njihovim međunarodnim obavezama. Države također moraju osigurati da pristup pravnom subjektivitetu ne bude teži za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja u odnosu na druge vrste grupa ili zajednica. U ovom dijelu je detaljnije opisan međunarodni pravni okvir, kao i iskustva dobre prakse iz pojedinih država.

U Sjedinjenim Američkim Državama, pojedinac ili "udruženja pojedinaca ujedinjenih za posebnu svrhu, koja imaju dozvolu za poslovanje pod određenim nazivom" mogu ispunjavati uvjete za status "osoba" u skladu sa zakonom (*Pembina Consol. Silver Mining & Milling Co. protiv države Pennsylvania*, 125 U.S. 181, 189, 8 S. Ct. 737, 741, 31 L. Ed. 650 (1888)). Pojedinaci, organizacije ili privredni subjekti mogu dobiti pravni subjektivitet kao takav. Dakle, vjerske zajednice mogu osnivati komercijalne organizacije (kao što su korporacije, poduzetničke radnje, javna trgovačka društva, partnerstva s ograničenom odgovornošću i društva s ograničenom odgovornošću) ili neprofitne organizacije (obično su organizirane kao korporacije), kako bi dobile pravni subjektivitet. Privredni subjekti i neprofitne korporacije posluju u skladu sa zakonom države u kojoj su osnovane. Većina vjerskih grupa u Sjedinjenim Američkim Državama organizirane su kao neprofitne korporacije u skladu sa primjenjivim državnim zakonom i saveznom Zakonom o unutarnjim prihodima (naprimjer, 26 U.S.C. § 501(c)), kako bi osigurale povoljan status i tretman koji podrazumijeva oslobođanje od poreza.

U **Estoniji**, na subustavnom nivou, pravni subjektivitet vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja reguliran je Zakonom o neprofitnim organizacijama i Zakonom o crkvama i kongregacijama (ZCK). Prema ZCK-u, vjersko udruženje je pravna osoba u građanskom pravu. To je neprofitna organizacija. ZCK sadrži pet različitih vrsta vjerskih organizacija: (1) crkve; (2) kongregacije; (3) udruženje kongregacija; (4) manastiri; i (5) vjerska društva. Kongregacija (ili udruženje kongregacija) može biti udruženje fizičkih osoba koje ispovijedaju kršćansku ili neku drugu vjeru (ili uvjerenje). Isto se odnosi i na manastire. Ne postoje značajna ograničenja u pogledu odabira odgovarajućeg pravnog oblika za djelovanje vjerskih zajednica.

U **Španiji** postoje tri međusobno povezana oblika pravnog subjektiviteta, koji su otvoreni za vjerske zajednice:

- a) "*Confesiones religiosas*", osnovni oblik pravnog subjektiviteta za zajednice, crkve i vjerske zajednice;
- b) "*Entidades religiosas*", kojim se pravni subjektivitet daje određenim teritorijalnim, pridruženim ili strukturalnim ograncima priznatih "*confesiones religiosas*." "Sjemenište", "biskupija", "lokalna zajednica" ili "crkva" ili "teritorijalna podružnica" jedne "*confesión religiosa*" prema španskom zakonu može biti "*entidad religiosa*", kako bi se pojednostavila pravna pitanja; i
- c) "*Federaciones religiosas*", savezi koje čini grupa "*confesiones religiosas*" koje imaju neke zajedničke karakteristike (kao što je dogma, historijsko porijeklo, itd.). Postoje i "*Federaciones de entidades religiosas*".

Pored toga, svaka vjerska grupa ili grupa uvjerenja može se upisati u državni Registar udruženja kao obično udruženje.

18. Mora se napomenuti da je samostalno postojanje vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja prijeko potrebno za pluralizam u demokratskom društvu i da to pitanje leži u središtu zaštite koju donosi sloboda vjere ili uvjerenja.⁵² To se direktno odnosi ne samo na organizaciju ovih zajednica kao takvih, nego i na efektivno uživanje prava na slobodu vjere među svim njihovim aktivnim članovima. Kada organizacijski život zajednice nije zaštićen slobodom vjere ili uvjerenja, i svi drugi aspekti individualne slobode vjere postaju ugroženi.⁵³ Mogućnost osnivanja pravne osobe radi kolektivnog djelovanja u nekoj oblasti od zajedničkog interesa, jedan je od najvažnijih aspekata slobode udruživanja, bez kojeg bi to pravo bilo lišeno svakog značenja. Što se tiče organizacije vjerske zajednice, utvrđeno je i da odbijanje njenog priznavanja kao pravne osobe predstavlja uplitanje u pravo na slobodu vjere iz člana 9 EKLJP-a, koje koristi sama zajednica, kao i njeni pojedini članovi.⁵⁴ Zbog toga su se države članice OSCE-a obavezale da će "zajednicama vjernika koji prakticiraju, ili se spremaju da prakticiraju svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država, na njihov zahtjev, priznati status koji im je omogućen u njihovim državama."⁵⁵
19. Prema međunarodnom pravu ljudskih prava u vezi sa slobodom udruživanja, odbijanje države da odobri pravni subjektivitet udruženju pojedinaca na osnovu vjere ili uvjerenja, predstavlja uplitanje u korištenje prava na slobodu vjere ili uvjerenja.⁵⁶ Utvrđeno je da odbijanje organa vlasti da registriraju neku grupu ili ukinu njen pravni subjektivitet direktno utječe na samu grupu, kao i na njene

52 ESLJP, 26. oktobar 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stav 62; ESLJP, 9. juli 2013., „*Sindicatul Păstorul Cel Bun*” protiv Rumunije, Predstavka br. 2330/09, stav 136; ESLJP, 13. decembar 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stav 118, i ESLJP, 22. januar 2009., *Sveti sinod Bugarske pravoslavne crkve (Mitropolit Inokentij) i drugi protiv Bugarske*, Predstavka br. 412/03 i 35677/04, stav 103.

53 ESLJP, 26. oktobar 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stav 62.

54 ESLJP, 1. oktobar 2009., *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 76836/01 i 32782/03, stav 84.

55 Beč, 1989., stav 16.3.

56 ESLJP, 1. oktobar 2009., *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 76836/01 i 32782/03, stav 84; ESLJP, 10. juni 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stav 101; ESLJP, 17. februar 2004., *Gorzelik i drugi protiv Poljske*, Predstavka br. 44158/98, stav 52 i ESLJP, 1. juli 1998., *Sidiropoulos i drugi protiv Grčke*, Predstavka br. 26695/95, stav 31; *Mišljenje o pravnom statusu vjerskih zajednica u Turskoj i pravu Carigradskog patrijarhata na korištenje pridjeva „Ekumenski“*, CDL-AD (2010)005, koje je usvojila Venecijanska komisija na 82. plenarnoj sjednici (Venecija, 12.-13. mart 2010.), stavovi 6 i 9; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stav 64; OSCE/ODIHR i Venecijanska komisija, *Smjernice za razmatranje zakonodavstva koje se odnosi na vjeru ili uvjerenje*, 2004. (u daljnjem tekstu: Smjernice iz 2004.), stav 8.

predsjednike, osnivače ili pojedine članove.⁵⁷ Dakle, utvrđeno je da odbijanje priznavanja pravnog subjektiviteta vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja predstavlja uplitanje u pravo na slobodu vjere ili uvjerenja⁵⁸ koje koristi sama zajednica, kao i njeni pojedini članovi.⁵⁹

20. Pravo na pravni subjektivitet je od presudnog značaja za potpuno ostvarivanje prava na slobodu vjere ili uvjerenja. Nekoliko ključnih aspekata života zajednice organizirane u ovoj oblasti postaju nemogući ili izuzetno teški kada ne postoji pristup pravnom subjektivitetu. Takvi aspekti uključuju posjedovanje bankovnih računa i osiguravanje pravosudne zaštite za zajednicu, njene članove i imovinu;⁶⁰ održavanje kontinuiteta u vlasništvu nad vjerskim objektima; izgradnju novih vjerskih objekata; osnivanje i vođenje škola i visokoškolskih ustanova; omogućavanje masovne proizvodnje predmeta koji se koriste u vjerskim običajima i obredima; zapošljavanje osoba; i uspostava i upravljanje medijima.⁶¹

57 ESLJP, 10. juni 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stav 101; ESLJP, 15. januar 2009., *Udruženje građana Radko i Paunkovski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije*, Predstavka br. 74651/01, stav 53; ESLJP, 19. januar 2006., *Ujedinjena makedonska organizacija Ilinden i drugi protiv Bugarske*, Predstavka br. 59491/00, stav 53; ESLJP, 3. februar 2005., *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu protiv Rumunije*, Predstavka br. 46626/99, stav 27 i ESLJP, 31. august 1999., *APEH Üldözötteinek Szövetsége i drugi protiv Mađarske (Dec.)*, Predstavka br. 32367/96.

58 Odbor za ljudska prava UN-a, 21. oktobar 2005., *Bezgrešna sestra sv. Josipa i 80 sestara propovjednica Svetog Križa trećeg reda Sv. Franje u Menzingenu iz Šri Lanke protiv Šri Lanke, saopćenje 1249/2004*, stav 7.2.

59 ESLJP, 10. juni 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stav 101; ESLJP, 31. juli 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stavovi 79-80, i ESLJP, 13. decembar 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stav 105

60 ESLJP, 10. juni 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stav 102; ESLJP, *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 76836/01 i 32782/03, stav 85; ESLJP, 31. juli 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stav 66; ESLJP, 13. decembar 2001., *Mitropolijska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stav 118; ESLJP, 3. april 2008., *Koretsky i drugi protiv Ukrajine*, Predstavka br. 40269/02, stav 40, i ESLJP, 16. decembar 1997., *Katolička crkva Canea protiv Grčke*, stavovi 30 i 40-41; *Mišljenje o nacrtu zakona o vjerskoj slobodi i općem režimu vjera u Rumuniji, usvojeno na 64. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 21.-22. oktobar 2005.)*, CDL-AD(2005)037-e, stav 23; *Mišljenje o pravnom statusu vjerskih zajednica u Turskoj i pravu Carigradskog patrijarhata na korištenje pridjeva "Ekumenski"*, CDL-AD (2010)005, stav 68.

61 Izvještaj SI UN o priznavanju, stavovi 46-51.

U **Holandiji**, pravne osobe imaju ista prava i obaveze prema relevantnim dijelovima građanskog prava (Imovinsko pravo) kao i fizičke osobe, u skladu s članom 2:5 Građanskog zakonika (kojim je propisano da “u smislu imovinskog prava, pravna osoba je jednaka fizičkoj osobi, osim ako iz Zakona ne proizlazi suprotno”). Vjerske denominacije, koje lako mogu dobiti pravni subjektivitet – kao što je udruženje, fondacija ili *sui generis* crkvena organizacija – mogu vršiti pravne poslove, kao što je podnošenje tužbi, sklapanje ugovora i podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvole za korištenje zemljišta, između ostalog. U tom smislu, ne postoje različite kategorije pravnih osoba; u skladu s time, sve vjerske denominacije, koje su organizirane kao jedna od navedene tri vrste pravnih osoba, mogu vršiti takve pravne poslove.

21. Zbog toga, svako negiranje pravnog subjektiviteta vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja treba se opravdati pod strogim uvjetima utvrđenim u Dijelu I Smjernica. Istovremeno, prema međunarodnom pravu ljudskih prava, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja ne bi trebale imati obavezu da traže pravni subjektivitet, ako to ne žele.⁶² Možda je sama odluka o tome da li će se službeno registrirati ili ne vjerske prirode, a uživanje prava na slobodu vjere ili uvjerenja ne smije ovisiti o tome je li grupa zatražila i dobila pravni subjektivitet.⁶³ Države su razvile različite prakse koje, naprimjer, uključuju policijsku kontrolu, nadzor, restriktivne mjere koje podrazumijevaju zatvaranje mjesta za molitvu, zapljenu imovine, finansijske sankcije, pritvaranje,⁶⁴ onemogućavanje pristupa uslugama vjerskog službenika, ograničavanje distribuiranja ili posjedovanja vjerske literature ili ograničavanje slobode preobraćanja drugih u nečiju vjeru ili uvjerenje. Jasno je da ove i slične mjere nisu u skladu sa međunarodnim standardima ako se uvode samo zbog toga što neka vjerska zajednica ili zajednica uvjerenja nije zatražila ili dobila pravni subjektivitet.

62 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 58: “Pridržavajući se univerzalističkog tumačenja ljudskih prava, države moraju osigurati da svi pojedinci mogu uživati slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja na osnovu poštivanja njihovog razumijevanja samih sebe u čitavoj ovoj oblasti. Poštivanje slobode vjere ili uvjerenja kao ljudskog prava ne ovisi o administrativnim procedurama registracije, jer sloboda vjere ili uvjerenja već ima status ljudskog prava, prije i neovisno o odobrenju države u tom smislu.”

63 *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanske komisije i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, stav 26.

64 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 70.

U **Italiji**, vjerske zajednice mogu biti konstituirane kao nepriznata udruženja (*associazione non riconosciuta*), u skladu sa članom 36-38 Građanskog zakonika. To je najjednostavniji model koji primjenjuju i političke stranke i sindikati. Iako zajednica na ovaj način ne dobija pravni subjektivitet, vjerska zajednica dobija poslovnu sposobnost (uključujući neovisnost u imovinskim pitanjima i mogućnosti primanja donacija i pokretanja sudskog postupka) u potpunoj slobodi, dok njen konstituirajući akt ili statut ne podliježe nikakvoj državnoj kontroli. Formiranje nepriznatog udruženja veoma je jednostavno: potrebna su najmanje tri člana, statut i notarski akt.

U **Estoniji**, zakon ne zabranjuje djelovanje vjerskih udruženja koja nisu registrirana. Glavni nedostatak neregistriranih subjekata je u tome što se ne mogu predstavljati kao pravne osobe, i zbog toga ne mogu koristiti prava i zaštitu koju ima pravna osoba vjerskog karaktera. Ipak, kao vjerska grupa i dalje uživaju Ustavom zaštićenu kolektivnu slobodu vjere. Ne postoji ograničenje kao takvo za neregistriranu vjersku zajednicu da mora održavati vjerske sastanke ili ceremonije u nečijem domu ili iznajmljenim prostorijama. Prema zakonu, kolektivna sloboda vjere ili uvjerenja može se ograničiti samo ako nanosi štetu javnom redu, zdravlju ili moralu, te ako krši prava i slobode drugih.

Vjerske zajednice u **Njemačkoj**, koje nisu registrirane kao udruženje ili određeni drugi oblik pravne osobe, imaju status neregistriranih udruženja (neregistrirana udruženja regulirana su članom 54 Građanskog zakonika Njemačke), kao i druge pravne osobe. Ovakvo udruženje ima ista prava kao i društvo prema građanskom pravu (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts*), kao i djelimičnu poslovnu sposobnost; u praksi, sudovi široko koriste analogije s odredbama koje se odnose na registrirana udruženja.

U pravilu, vjerske grupe i zajednice ili grupe i zajednice uvjerenja, koje su prisutne u Irskoj, formiraju se kao dobrovoljna udruženja, bez pravnog subjektiviteta. Udruženje bez pravnog subjektiviteta je grupa osoba koje vežu prepoznatljiva pravila i koja imaju članstvo koje se može utvrditi. Ta pravila određuju način pristupanja i napuštanja udruženja, te ko kontrolira udruženje i njegova sredstva i pod kojim uvjetima (vidi O'Keefe protiv Cullena (1873) IR 7 CL 319 i Država (Colquhoun) protiv D'Arcyja i drugih [1936] IR 641). Generalno, imovinom udruženja zajednički raspolažu članovi, a ne samo udruženje. Udruženje bez pravnog subjektiviteta ne može pokrenuti tužbu, niti može biti predmet tužbe u vlastito ime. Za udruženja bez pravnog subjektiviteta ne postoje zahtjevi u pogledu registracije.

22. Postoje različiti načini da se vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja omogući da zatraže pravni subjektivitet, ako to žele. Neki državni pravni sistemi to rade putem procedura koje uključuju sudove, a neki putem podnošenja zahtjeva vladinoj agenciji. U ovisnosti o državi, vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja može biti na raspolaganju mnoštvo različitih oblika pravnog subjektiviteta, kao što su: trustovi, korporacije, udruženja i fondacije, kao i različite *sui generis* vrste pravnog subjektiviteta, koje su specifične za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja.

Da bi se registrirala kao neprofitne korporacije, vjerska udruženja u **Sjedinjenim Američkim Državama** moraju donijeti statut i pravilnike. Statut čine strukturalne informacije, uključujući naziv organizacije, adresu, zastupnika koji vrši registraciju i neprofitnu svrhu koja se oslobađa od poreza. Pravilnicima se utvrđuju pravila i procedure organizacije, u kojima se često precizira ko može biti član Odbora direktora i dužina mandata članova; kada i kako se održavaju sastanci; te način imenovanja službenika. Ukratko, u njima je opisano poslovanje organizacije. Da bi postale neprofitne korporacije, vjerske zajednice i zajednice uvjerenja moraju podnijeti zahtjev odgovarajućoj vladinoj agenciji za priznavanje takvog statusa. Također moraju dostaviti Obrazac 1023 ili Obrazac 1024 saveznoj Službi za unutarnje prihode, kako bi bili oslobođeni od poreza na saveznom nivou. U većini slučajeva, kada se odobri oslobađanje od poreza na saveznom nivou, to automatski podrazumijeva i oslobađanje od poreza na državnom i lokalnom nivou.

U **Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji**⁶⁵, Osnovni sud Skoplje II nadležan je za vođenje Jedininstvenog sudskog registra crkava, vjerskih zajednica i vjerskih grupa. Podaci nadležnog registra su javni. Ministar pravde propisuje format i sadržaj zahtjeva prema nadležnom registru i način njegovog vođenja. Državno tijelo nadležno za odnose između države i vjerskih zajednica, Komisija za odnose s vjerskim zajednicama i vjerskim grupama vodi evidenciju o registriranim crkvama, vjerskim zajednicama i vjerskim grupama, ali nije nadležna za obradu njihove registracije.

23. Bez obzira na sistem koji se koristi u reguliranju pristupa pravnom subjektivitetu i na konkretne pojmove koji se koriste u opisivanju oblika pravnog subjektiviteta

65 Dana 12. februara 2019. godine, na snagu su stupili ustavni amandmani, kojima se ime Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije mijenja u Republika Sjeverna Makedonija.”

koji su otvoreni za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, državno zakonodavstvo u ovoj oblasti mora biti usklađeno sa međunarodnim dokumentima o zaštiti ljudskih prava i obavezama OSCE-a.⁶⁶ To, između ostalog, znači da vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja moraju biti u mogućnosti da izvršavaju čitav niz vjerskih aktivnosti, i aktivnosti koje obično izvršavaju registrirane nevladine pravne osobe.⁶⁷

24. S obzirom na to da širok spektar pravnih poslova mogu obavljati samo akteri koji su priznati kao pravne osobe, pristup pravnom subjektivitetu za vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja treba biti brz, transparentan, pravičan, inkluzivan i nediskriminirajući.⁶⁸
25. Svaki postupak koji vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja pruža pristup pravnom subjektivitetu ne treba sadržavati opterećujuće zahtjeve.⁶⁹ Neki od primjera opterećujućih zahtjeva, koji nisu opravdani prema međunarodnom pravu su, između ostalog: da zahtjev za registraciju moraju potpisati svi članovi vjerske organizacije i da mora sadržavati njihova puna imena, datume rođenja i mjesta prebivališta;⁷⁰ da statut vjerske organizacije mora sadržavati suviše detaljne informacije;⁷¹ da se plaćaju izuzetno visoke ili nerazumne registracijske takse; da vjerska organizacija mora imati odobreno pravno sjedište;⁷² ili da vjersko udruženje može funkcionirati isključivo na adresi koja je navedena u dokumentima za reg-

66 Katalog zakona o registraciji vjerskih organizacija/organizacija na temelju uvjerenja može se pronaći u Smjernicama iz 2004. godine, Dio II.F (1).

67 ESLJP, 14. juni 2007., *Svyato-Mykhaylivska Parafiya protiv Ukrajine*, Predstavka br. 77703/01, stav 123; *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom statusu crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 30-35; *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije, Generalne direkcije za ljudska prava i pravna pitanja Vijeća Evrope i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama i o Zakonu o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Armenije*, CDL-AD(2009)036, usvojeno na 79. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 12.-13. juni 2009.), stav 39.

68 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 54; *Mišljenje o nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona, br. 02/L-31, o slobodi vjere*, CDL-AD(2014)012, usvojeno na 98. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 21.-22. mart 2014.), stav 43ff.

69 *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stav 68; *Mišljenje o nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona, br. 02/L-31, o slobodi vjere*, CDL-AD(2014)012, stav 67ff.

70 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 44.

71 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stav 66.

72 Stavovi Odbora za ljudska prava, od 26. jula 2005., *Sergei Malakhovsky i Alexander Pikul protiv Bjelorusije*, Kom. br. 1207/2003, stav 7.6.

istraciju.⁷³ Čini se da takvi zahtjevi nisu neophodni u demokratskom društvu po osnovama koje su nabrojane u međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava. Također, vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja, koje su zainteresirane za dobijanje pravnog subjektiviteta, ne bi se trebale suočavati s nepotrebnim birokratskim opterećenjima ili dugotrajnim ili nepredvidivim periodima čekanja.⁷⁴ Ako se u pravnom sistemu, u okviru postupka registracije, zahtijevaju određeni dokumenti za dobijanje pravnog subjektiviteta, te dokumente trebaju izdavati nadležni organi.⁷⁵

Pored udruženja i fondacija koje su otvorene za sve vrste vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, u **Holandiji** postoji specifična vrsta pravnog subjektiviteta koja je dostupna isključivo crkvama. Članom 2:2(i) Građanskog zakonika pravni subjektivitet se daje tzv. "*Kerkgenootschappen*" (bukvalno: "crkvene zajednice"). Građanskim zakonom nisu definirane "*Kerkgenootschappen*": kao takve, definicije se mogu pronaći u sudskoj praksi i pravnoj doktrini. Kasacijski sud smatra da vjerske organizacije – *ex lege*, koje ne moraju biti priznate od strane države – predstavljaju crkvene zajednice sa pravnim subjektivitetom, ako ispunjavaju sljedeće uvjete: (i) aktivnosti organizacije usmjerene su na vjeru; (ii) organizacijska struktura je jasno vidljiva; i (iii) organizacija je izrazila spremnost da se manifestira kao crkva. U praksi, ovi minimalni uvjeti ne predstavljaju ozbiljne prepreke.

26. Što više zajednica treba imati pristup procesu dobijanja pravnog subjektiviteta, bez isključivanja bilo koje zajednice zato što ne predstavlja tradicionalnu ili priznatu religiju, ili zbog preuskog tumačenja ili definicija vjere ili uvjerenja.
27. Osim toga, dobijanje pravnog subjektiviteta ne treba biti uvjetovano visokim brojem pripadnika vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja. Države bi se trebale pobrinuti za to da uzimaju u obzir potrebe manjih vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja,⁷⁶ te trebaju imati u vidu činjenicu da odredbe, kojima se zahtijeva visok minimalni broj članova, nepotrebno otežavaju funkcioniranje novouspostavljenih vjerskih zajednica.

73 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, stavovi 80-82.

74 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 55.

75 ESLJP, 17. juli 2012., *Fusu Arcadie i drugi protiv Moldavije*, Predstavka br. 22218/06, stav 37-38.

76 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 44.

Prema stavu 5 Zakona o neprofitnim organizacijama **Estonije**, za formiranje vjerskog društva potrebne su tek dvije osobe.

Pravni sistem **Albanije** ne predviđa nikakve minimalne uvjete u pogledu članstva za tri oblika pravnog subjektiviteta vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja, koji su priznati zakonima Albanije (udruženja, centri i fondacije).

Građansko pravo **Švedske** sadrži samo zahtjev u pogledu broja osoba koje čine odbor udruženja, a obično se radi o tri do pet osoba.

28. Zakonodavstvom se ne bi trebalo zahtijevati dugotrajno postojanje u državi kao uvjet za pristup pravnom subjektivitetu. Takvim zahtjevom nepotrebno se ograničavaju prava vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja koje su, možda, tek formirane u nekoj državi.⁷⁷
29. S obzirom na to da je sloboda vjere ili uvjerenja pravo koje nije ograničeno na državljane,⁷⁸ zakonima se ne treba zabranjivati pristup pravnom subjektivitetu vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja zato što su neki od članova osnivača određene zajednice strani državljani,⁷⁹ ili zato što im se sjedište nalazi u inozemstvu.⁸⁰
30. Pravni subjektivitet bilo koje vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja ne bi trebao ovisiti o odobrenju ili pozitivnom mišljenju drugih vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, jer pravni subjektivitet određene vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja nije stvar drugih sličnih zajednica.⁸¹ Traženjem mišljenja jedne ili više vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja o pitanjima koja se tiču zahtjeva druge vjerske zajednice ili organizacije uvjerenja za dobijanjem pravnog subjektiviteta dovodi se u pitanje neutralnost i nepristranost relevantnih državnih organa ili zvaničnika.⁸²

77 ESLJP, 1. oktobar 2009., *Kimlya i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 76836/01 i 32782/03.

78 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, stav 99; *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 93.

79 ESLJP, 5. oktobar 2006., *Moskovski ogranak Vojske spasa protiv Rusije*, Predstavka br. 72881/01, stav 82.

80 Ibid., stavovi 83-85.

81 ESLJP, 24. juni 2004., *Vergos protiv Grčke*, Predstavka br. 65501/01, stav 34; Izvještaj specijalnog izvjesitelja UN-a o priznavanju, stav 56.

82 ESLJP, 26. septembar 1996., *Manoussakis protiv Grčke*, Predstavka br. 18748/91, stav 47.

31. U ispunjavanju obaveze omogućavanja pristupa pravnom subjektivitetu, država mora poštivati autonomiju vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja.⁸³ U okviru režima kojim je reguliran pristup pravnom subjektivitetu, države trebaju poštivati svoje obaveze, tako što će u domaćem zakonodavstvu prepustiti vjerskoj zajednici ili zajednici uvjerenja da odluči o svom vodstvu,⁸⁴ unutarnjim pravilima,⁸⁵ suštinskom sadržaju svojih uvjerenja,⁸⁶ strukturi zajednice i metodama imenovanja svećenstva,⁸⁷ te o svom nazivu i drugim simbolima. Država se posebno treba uzdržavati od sadržajnog, za razliku od formalnog razmatranja statuta i karaktera vjerske organizacije.⁸⁸ Imajući u vidu širok spektar različitih organizacijskih oblika, koje vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja mogu preuzeti u praksi, potreban je visok stepen fleksibilnosti državnog zakonodavstva u ovoj oblasti.⁸⁹

83 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, stav 72; *Mišljenje o nacrtu zakona o vjerskoj slobodi i općem režimu vjera u Rumuniji*, CDL-AD(2005)037, stav 20; *Mišljenje o nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Ukrajini*, CDL-AD(2006)030, stav 30; Smjernice iz 2004., Dio D.

84 ESLJP, 22. januar 2009., *Sveti sinod Bugarske pravoslavne crkve (Mitropolit Inokentij) i drugi protiv Bugarske*, Predstavka br. 412/03 i 35677/04., stav 118-121; vidi ESLJP, 14. mart 2003., *Serif protiv Grčke*, Predstavka br. 38178/97, stavovi 49, 52 i 53; ESLJP, 26. oktobar 2000., *Hasan i Chaush protiv Bugarske*, Predstavka br. 30985/96, stavovi 62 i 78; ESLJP, 13. decembar 2001., *Mitropoljska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stavovi 118 i 123; i ESLJP, 16. decembar 2004., *Vrhovno sveto vijeće Muslimanske zajednice protiv Bugarske*, Predstavka br. 39023/97, stav 96.

85 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, stav 76.

86 *Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije*, CDL-AD(2010)054, stavovi 54 i 90. *Mišljenje o nacrtu zakona o pravnom položaju crkve, vjerske zajednice i vjerske grupe Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije*, CDL-AD(2007)005, usvojeno na 70. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 16.-17. mart 2007.), stav 46.

87 izvještaj SI UN o priznavanju, stav 56.

88 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, stav 80.

89 *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 39; *Zajedničko mišljenje o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan Venecijanske komisije i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja*, CDL-AD(2008)032, stav 33.

Ustavom **Poljske** (član 25.1) i “Zakonom o garanciji slobode vjere” Poljske utvrđeno je da u izvršavanju svojih funkcija vjerske organizacije, između ostalog, mogu: određivati vjersku doktrinu, dogmu i obrede; organizirati i javno obavljati vjerske obrede; voditi kapelansku službu; vladati se prema vlastitim pravilima (pravna autonomija); formirati, obrazovati i zapošljavati svećenstvo; sticati, raspolagati i upravljati pokretnom i nepokretnom imovinom; proizvoditi, kupovati i prodavati molitvene predmete; koristiti masovne medije; provoditi obrazovne aktivnosti; provoditi dobrotvorne aktivnosti; formirati međucrkvne organizacije na državnom nivou; i pripadati međunarodnim vjerskim organizacijama.

32. Odluka o neodobravanju ili ukidanju pravnog subjektiviteta vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja mora se obrazložiti prema strogim kriterijima, koji su opisani u Dijelu I.⁹⁰ Odluka o neodobravanju ili ukidanju pravnog subjektiviteta vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja mora sadržavati razloge.⁹¹ Ti razlozi trebaju biti konkretni i jasni.⁹² Time se olakšava i korištenje prava na žalbu (vidi stav 35 u nastavku teksta).

90 ESLJP, 10. juni 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stav 102; ESLJP, 31. juli 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stav 66, i ESLJP, 13. decembar 2001., *Mitropoljska crkva Besarabije protiv Moldavije*, Predstavka br. 45701/99, stav 118; ESLJP, 3. april 2008., *Koretskyy i drugi protiv Ukrajine*, br. 40269/02, stav 40, i *Katolička crkva Canea protiv Grčke*, 16. decembar 1997., stavovi 30 i 40-41; Smjernice iz 2004., stav 9.

91 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o nacrtu zakona o slobodi savjesti i vjere i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona, Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o odnosima između Republike Armenije i Armenske apostolske crkve Republike Armenije*, CDL-AD(2011)028, stav 38.

92 *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, 10. juni 2010., stav 175; *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 38. *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije, Generalne direkcije za ljudska prava i pravna pitanja Vijeća Evrope i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama i o Zakonu o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Armenije*, CDL-AD(2009)036, stav 29.

U **Estoniji**, prema Zakonu o crkvama i kongregacijama (ZCK), stav 14 (3), nakon odbijanja zahtjeva za registraciju vjerskog udruženja, registrar (sud) mora navesti razlog odbijanja u pismenoj formi. U Zakonu su opisane vrste razloga koje sud može navesti.

Prema ZCK-u, stav 14 (2), registrar neće upisati vjersko udruženje u registar, ako:

- 1) statuti ili drugi dokumenti, koje je vjersko udruženje dostavilo, ne ispunjavaju zakonske uvjete;
- 2) vjersko udruženje svojim aktivnostima remeti javni red, nanosi štetu zdravlju, moralu ili pravima i slobodama drugih.

33. S obzirom na dalekosežne i značajne posljedice oduzimanja pravnog subjektiviteta vjerskoj organizaciji ili organizaciji uvjerenja po njen status, finansiranje i aktivnosti, svaka odluka u tom pravcu treba biti donesena samo kada više nema drugih mogućnosti.⁹³ U slučaju teških i ponovljenih prijestupa kojima se ugrožava javni red, takve mjere mogu biti primjerene, ako druge sankcije ne mogu biti efektivno primijenjene, ali samo onda kada su ispunjeni svi uvjeti opisani u Dijelu I ovih Smjernica. U suprotnom bi, u pravilu, bili povrijeđeni principi proporcionalnosti i supsidijarnosti.⁹⁴ Kako bi se ovi principi ispoštovali, zakonodavstvo treba sadržavati niz različitih blažih sankcija, kao što su opomena, novčana kazna ili ukidanje poreskih olakšica, koje se – u ovisnosti o ozbiljnosti prijestupa – trebaju primjenjivati prije razmatranja ukidanja pravnog subjektiviteta.⁹⁵

93 *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan*, CDL-AD(2012)022, stavovi 93-94.

94 *Mišljenje o nacrtu Zakona o slobodi vjere, vjerskim organizacijama i uzajamnim odnosima s Vladom Albanije*, CDL-AD(2007)041, usvojeno na 73. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 14.-15. decembar 2007.) stav. 48.

95 ESLJP, 8. oktobar 2009., *Tebieti Mühafize Cemiyeti i Israfilov protiv Azerbejdžana*, Predstavka br. 37083/03, stav 82; ESLJP, 10. juni 2010., *Jehovini svjedoci Moskve i drugi protiv Rusije*, Predstavka br. 302/02, stav 159.

Prema Građanskom pravu **Holandije** (Građanski zakonik o “zabranjenim pravnim osobama”), raspuštanje pravnih osoba, uključujući vjerske zajednice koje imaju pravni subjektivitet, uređeno je na sljedeći način:

“Član 2:20: Sudska odluka o zabrani rada pravne osobe

- 1. Kada su aktivnosti pravne osobe suprotne javnom redu, Okružni sud će zabraniti i raspustiti tu pravnu osobu na zahtjev Javnog tužilaštva.
- 2. Kada je svrha (cilj) pravne osobe definirana njegovim statutom suprotna javnom redu [tj. *order public*], Okružni sud će raspustiti tu pravnu osobu na zahtjev Javnog tužilaštva. Prije raspuštanja, Okružni sud može pravnoj osobi dati priliku i ostaviti određeni period da prilagodi svoju svrhu (cilj), tako da više ne bude suprotna javnom redu.”

[...]

Član 2:21: Sudska odluka o raspuštanju pravne osobe

[...]

- 2. Okružni sud neće raspustiti pravnu osobu ako joj je dao priliku i ostavio određeni period da ispunji neophodne zakonske uvjete, i ta je pravna osoba ispunila navedene uvjete u datom periodu.[...]

34. Ukidanje pravnog subjektiviteta vjerske *organizacije* ili *organizacije* uvjerenja ni na koji način ne smije implicirati da data vjerska *zajednica* ili *zajednica* uvjerenja ili njeni članovi kao pojedinci više ne uživaju zaštitu slobode vjere ili uvjerenja ili drugih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Oduzimanje osnovnih prava takvim zajednicama, ili čak donošenje odluke o zabrani njihovog rada, može imati ozbiljne posljedice po vjerski život svih njihovih članova, i zbog toga je potrebno paziti da aktivnosti vjerske zajednice ne budu spriječene ili prekinute samo zbog prijestupa nekih njenih članova. Time bi se nametnula kolektivna sankcija zajednici kao cjelini za djela koja trebaju biti pripisana određenim pojedincima. Dakle, svi prijestupi pojedinih vođa i članova vjerskih organizacija trebaju se rješavati pokretanjem krivičnog, upravnog ili građanskog postupka protiv pojedinca koji je u pitanju, a ne protiv zajednice i drugih članova.⁹⁶

⁹⁶ Privremeno zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama, i o zakonima o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona; Zakonu o upravnim prekršajima i Zakonu o dobročinstvu Republike Armenije, CDL-AD(2010)054, stav 99. Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i OSCE/ODIHR-a o Zakonu o slobodi vjerskih uvjerenja Republike Azerbejdžan, CDL-AD(2012)022, stav 92.

35. Općenito, potrebno je omogućiti efektivan pravni lijek na državnom nivou, nakon što bude donesena odluka o nepriznavanju ili ukidanju pravnog subjektiviteta vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja koja opravdano može tražiti takav status.⁹⁷ Države imaju opću obavezu da u praksi primijene mnoštvo standarda utvrđenih međunarodnim pravom o ljudskim pravima, naprimjer, članom 2 (3) MPGPP-a i članovima 6(1) i 13 EKLJP-a, koji nalažu da pojedinci i zajednice moraju imati pristup sudu koji im mora pružiti efektivan pravni lijek. Vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja zbog toga imaju pravo na brze odluke o svojim zahtjevima za registraciju (gdje je primjenjivo),⁹⁸ kao i pravo na žalbu.⁹⁹ Iako postoji više različitih sistema kojima se osigurava pristup pravnom subjektivitetu, uključujući sisteme u kojima sudovi donose inicijalnu odluku, kao i one u kojima to rade administrativna tijela, pristup sudu i propisno i efektivno razmatranje relevantnih odluka uvijek trebaju biti omogućeni. Ovaj princip primjenjuje se bez obzira na to da li neovisni sud direktno odlučuje o pravnom subjektivitetu ili takvu odluku donosi administrativno tijelo, u kojem slučaju odluku treba naknadno kontrolirati neovisan i nepristran sud, uključujući pravo na žalbu višoj instanci.¹⁰⁰

97 ESLJP, 27. februar 2007., *Biserica Adevărat Ortodoxă Din Moldova i drugi protiv Moldavije*, Predstavka br. 952/03, stav 49-54.

98 ESLJP, 31. juli 2008., *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 40825/98, stavovi 78-80; *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 44.

99 *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 80. *Zajedničko mišljenje Venecijanske komisije i Savjetodavnog vijeća OSCE/ODIHR-a za slobodu vjere ili uvjerenja o slobodi savjesti i vjerskim organizacijama u Republici Kirgistan*, CDL-AD(2008)032, stav 31.; *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 82.

100 *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stavovi 82-93.

U **Španiji**, vjerska zajednica kojoj je odbijen zahtjev za registraciju, može iskoristiti sljedeće pravne lijekove:

(1) upravni pravni lijek pred Ministarstvom pravde; (2) sudski postupak pred "Audiencia Nacional" (Nacionalni viši sud); (3) postupak pred Vrhovnim sudom Španije (u slučaju nepravilnosti koje se mogu pripisati sudu "Audiencia Nacional"); i (4) specijalni postupak za zaštitu osnovnih prava pred Ustavnim sudom.

U **Republici Moldaviji**, prema Zakonu o građanskom postupku, aplikanti prvo moraju proći kroz nesudski postupak rješavanja predmeta protiv javnih organa vlasti. Prvo se mora podnijeti zahtjev nadležnom Ministarstvu, a ako Ministarstvo ne odgovori u roku od 30 dana, ili ako podnositelj zahtjeva nije zadovoljan odgovorom Ministarstva, on se može obratiti sudu. Ako odluka prvostepenog suda ne zadovoljava aplikanta, on može podnijeti žalbu Apelacionom sudu, a potom i Vrhovnom sudu Moldavije.

36. U slučajevima kada su donesene nove odredbe u okviru sistema kojim je reguliran pristup pravnom subjektivitetu vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, prava postojećih zajednica trebaju biti zajamčena adekvatnim prijelaznim propisima.¹⁰¹ Kada se zakoni primjenjuju retroaktivno ili ne štite postojeće interese vjerskih organizacija ili organizacija uvjerenja (naprimjer, ako nalažu ponovno podnošenje zahtjeva za dobijanje pravnog subjektiviteta u skladu sa novoutvrđenim kriterijima), država je dužna dokazati da su takve restrikcije u skladu sa kriterijima iz Dijela I ovih Smjernica. Država mora ponuditi objektivne razloge koji bi opravdali izmjenu važećeg zakonodavstva i pokazali da predloženo zakonodavstvo ne utječe na slobodu vjere ili uvjerenja više nego što je strogo neophodno u svjetlu navedenih objektivnih razloga. Vjerske organizacije ili organizacije uvjerenja ne bi trebale podliježati pretjerano opterećujućim ili diskriminirajućim porezima na prijenos imovine ili drugim taksama, ako novi propisi nalažu prijenos imovine koja je u vlasništvu ranije postojećih pravnih osoba.
37. Države trebaju osigurati da navedena prava i principi budu efektivno ugrađeni u njihov državni pravni poredak, bilo kroz zakone, podzakonske akte, prakse i/ili

101. Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 57.

politike djelovanja.¹⁰² Osim toga, države trebaju osigurati da vladini zvaničnici i tijela koja se bave pravnim subjektivitetom vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja poznaju principe sadržane u međunarodnim standardima slobode vjere ili uvjerenja i da postupaju u skladu s njima.

U **Latviji**, Registarski ured razmatra zahtjeve za dobijanjem pravnog subjektiviteta, u skladu sa pravilima upravnog postupka. Prema članu 4 tačka 1 Zakona o upravnom postupku, primjenjuju se opći principi Zakona, uključujući:

- *Princip poštivanja prava pojedinca*, kojim se nalaže da, prilikom donošenja odluke, državna institucija mora postupati u skladu sa zaštitom prava i zakonskih interesa pojedinca;
- *Princip pravde*, kojim se nalaže da državna institucija djeluje u skladu s ovlastima utvrđenim Zakonom, a svoje ovlasti može koristiti isključivo u skladu sa njihovim značenjem i svrhom;
- *Princip razumne primjene Zakona*, kojim se nalaže da državna institucija primjenjuje Zakon korištenjem osnovnih metoda tumačenja Zakona, kako bi ostvarila najpravedniji i najkorisniji rezultat;
- *Princip zabrane samovolje*, kojim se nalaže da se upravni akt može bazirati isključivo na činjenicama koje su neophodne kako bi se donijela odluka, uvažavajući objektivne i racionalne zakonske kriterije;
- *Princip zakonitosti*, kojim se nalaže da državna institucija može donijeti odluku isključivo na osnovu Ustava, zakona i/ili međunarodnog prava;
- *Princip proporcionalnosti*, kojim se nalaže da državna institucija, prilikom primjene Zakona, mora razmotriti da li je upravni akt, koji je nepovoljan za pojedinca, neophodan u demokratskom društvu;
- *Princip procesne pravičnosti*, kojim se nalaže da državna institucija mora donositi odluke nepristrano i učesnicima u postupku dati razumnu priliku da budu saslušani i da izvedu dokaze, te da službenik, čija se objektivnost u određenoj stvari može naći pod razumnom sumnjom, ne učestvuje u procesu odlučivanja.

102 Maastricht, 2003., stav 9: [Ministarsko vijeće] "se obavezuje da će osigurati i podržati slobodu pojedinca da ispovijeda i prakticira vjeru ili uvjerenje, samostalno, ili u zajednici s drugima, putem transparentnih i nediskriminirajućih zakona, podzakonskih akata, praksi i politika djelovanja, kada je to potrebno."

DIO IV

Privilegije vjerskih zajednica
ili organizacija, odnosno
zajednica ili organizacija
uvjerenja

38. Države mogu odobriti određene *privilegije* za vjerske zajednice ili organizacije, odnosno zajednice ili organizacije uvjerenja. Takvi primjeri su finansijske subvencije, isplata finansijskih doprinosa vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja kroz poreski sistem, ili osiguravanje članstva u javnim emiterima.¹⁰³ Dodatni zahtjevi mogu biti postavljeni pred vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja isključivo u slučaju kada se odobre takve povlastice, sve dok su takvi zahtjevi proporcionalni i nediskriminirajući.

U Sjedinjenim Američkim Državama, neprofitne vjerske institucije uživaju brojne povlastice, uključujući:

- i. Sve povlastice koje se obično odobravaju korporacijama, kao što su mogućnost pokretanja tužbi, sklapanje ugovornih odnosa i podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvola za korištenje zemljišta;
- ii. Poreske olakšice za donacije;
- iii. Nepostojanje poreza na dobit;
- iv. Nepostojanje poreza na promet u većini slučajeva;
- v. Popust na cijene poštanskih usluga za slanje više od 250 identičnih pošiljki;
- vi. Ograničena odgovornost za direktore i službenike za rad organizacije; i
- vii. Pristup vladinim i privatnim grantovima.

U Njemačkoj, u skladu sa članom 3 stav 6 Zakona o porezu na promet (Gewerbesteuerengesetz), vjerske zajednice, koje su ujedno i korporacije javnog prava, u određenoj mjeri su oslobođene poreza na promet. Korporacije, udruženja osoba i imovine koja prema svojim statutima, osnivačkom ili konstituirajućem aktu i stvarnom načinu vođenja poslovanja isključivo i direktno rade na ostvarivanju duhovnih ciljeva, oslobođena su poreza na promet. To se ne odnosi na poslovanje privrednog subjekta, izuzev u oblasti poljoprivrede i šumarstva.

¹⁰³ Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 59.

39. Država ima ovlasti da odobri takve privilegije, ali pri tome se mora osigurati da se takve privilegije odobravaju i dodjeljuju na nediskriminirajući način.¹⁰⁴ U tom smislu, tretman mora imati objektivno i razumno opravdanje, što znači da je usmjeren na ostvarenje legitimnog cilja i da postoji razuman odnos proporcionalnosti između korištenih sredstava i željenog cilja.¹⁰⁵
40. Postojanje ili zaključivanje sporazuma između države i određene vjerske zajednice, ili zakonodavstvo kojim se uvodi poseban režim u korist vjerske zajednice, u principu nije u suprotnosti s pravom na nediskriminaciju na osnovu vjere ili uvjerenja, pod uvjetom da postoji objektivno i razumno opravdanje za različito postupanje, te da i druge vjerske zajednice mogu zaključiti slične sporazume, ako to žele.¹⁰⁶ Sporazumima i zakonodavstvom mogu se potvrditi historijske razlike u ulozi koju su različite religije igrale i igraju u historiji određene države i društvu.¹⁰⁷ Razlika u postupanju između vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja, koja dovodi do odobravanja određenog statusa u zakonu – koji nosi značajne povlastice – dok se istovremeno uskraćuje isti preferencijalni tretman drugim vjerskim zajednicama ili zajednicama uvjerenja kojima nije odobren isti status kompatibilna je sa zahtjevom za nediskriminacijom na osnovu vjere ili uvjerenja, sve dok država ima okvir za odobravanje pravnog subjektiviteta vjerskih grupa, sa kojim je povezan određeni status. Sve vjerske zajednice ili zajednice uvjerenja trebaju imati jednaku priliku za ostvarivanje ovog statusa ako to žele, a utvrđeni kriteriji se primjenjuju na nediskriminirajući način.¹⁰⁸
41. Činjenica da je neka religija priznata kao državna, da je uspostavljena kao službena ili tradicionalna religija, ili da njeni sljedbenici čine većinu stanovništva, može predstavljati prihvatljiv osnov za dodjelu specijalnog statusa, pod uvjetom da to neće narušiti uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda ili dovesti do diskriminacije pripadnika drugih religija ili nevjernika.¹⁰⁹ Određene mjere, kojima se diskriminiraju ovi drugi, poput mjera kojima se ograničava mogućnost zapošljavanja u državnoj

104 Izvještaj SI UN o priznavanju, stav 61; ESLJP, 25. septembar 2012., *Jehovas Zeugen in Österreich protiv Austrije*, Predstavka br. 27540/05, stav 32; Smjernice iz 2004., stav F (2).

105 ESLJP, 9. decembar 2010., *Savez Crkava "Riječ Života" i drugi protiv Hrvatske*, Predstavka br. 7798/08, stav 86; ESLJP, 16. mart 2010., *Oršuš i drugi protiv Austrije*, Predstavka br. 15766/03, stav 156.

106 ESLJP, 9. decembar 2010., *Savez Crkava "Riječ Života" i drugi protiv Hrvatske*, Predstavka br. 7798/08, stav 85; ESLJP, 10. decembar 2009., *Koppi protiv Austrije*, Predstavka br. 33001/03, stav 33.

107 Smjernice iz 2004., Dio II.B (3).

108 ESLJP, 10. decembar 2009., *Koppi protiv Austrije*, Predstavka br. 33001/03, stav 92; *Mišljenje o Zakonu CCVI, iz 2011. godine, o pravu na slobodu savjesti i vjere i pravnom položaju crkava, denominacija i vjerskih zajednica Mađarske*, CDL-AD(2012)004, stav 46.

109 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 9; *Zapažanja o finalnom nacrtu Ustava Republike Tunis*, CDL-AD(2013)034, usvojeno na 96. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 10.-11. oktobar 2013.), stav 27.

službi ili kojima se odobravaju ekonomske povlastice pripadnicima državne ili dominantne religije, ili nameću posebne restrikcije u prakticiranju drugih vjera, nisu u skladu sa zabranom diskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja i garancijom jednake zaštite.¹¹⁰

42. Prava o kojima se govori u drugom i trećem dijelu ovog dokumenta, uključujući slobodu ispovijedanja vjere ili uvjerenja u zajednici s drugima i pravo na pravni subjektivitet, ne smiju se posmatrati kao privilegija, nego kao pravo koje čini temeljni element slobode vjere ili uvjerenja.¹¹¹ Kao što je navedeno, pravo na pravni subjektivitet ne smije se zloupotrebjavati kao sredstvo za ograničavanje prava pojedinaca ili zajednica koje žele koristiti svoju slobodu vjere ili uvjerenja, tako što će se to korištenje uvjetovati postupkom registracije, ili sličnim restrikcijama. S druge strane, što više zajednica treba imati pristup pravnom subjektivitetu, bez isključivanja bilo koje zajednice zato što ne predstavlja tradicionalnu ili priznatu religiju ili uvjerenje. Različito postupanje u odnosu na postupak odobravanja pravnog subjektiviteta kompatibilan je sa principom nediskriminacije samo ako za to postoji objektivno i razumno opravdanje, ako različit tretman nema neproporcionalan utjecaj na korištenje slobode vjere ili uvjerenja (manjinskih) zajednica i njihovih članova i ako proces dobijanja pravnog subjektiviteta za ove zajednice nije pretjerano težak.¹¹²

110 Odbor za ljudska prava UN-a, Opći komentar 22, stav 9; *Zapažanja o finalnom nacrtu Ustava Republike Tunis*, CDL-AD(2013)034, usvojeno na 96. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije (Venecija, 10.-11. oktobar 2013.), stavovi 27-37.

111 Izvještaj SI UN, stav 30: "Država mora poštivati slobodu vjere ili uvjerenja svakog pojedinca kao neotuđivo – o kojem se ne može pregovarati – pravo svih ljudskih bića koja sva imaju status nositelja prava prema međunarodnom pravu, putem urođenog dostojanstva."

112 *Mišljenje o nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona, br. 02/L-31, o slobodi vjere*, CDL-AD(2014)012, stavovi 41-67.

Aneks

Odabrane obaveze OSCE-a u oblasti slobode vjere ili uvjerenja

Helsinki, 1975. (Pitanja koja se odnose na sigurnost u Evropi: 1.(a) Deklaracija o principima na kojima se uređuju odnosi između država članica – Princip VII):

“Države članice poštivat će ljudska prava i temeljne slobode, uključujući slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja svih, bez obzira na rasu, spol, jezik ili vjeru.”

(...)

“U tom okviru, države članice priznat će i poštivati slobodu pojedinca da sam, ili u zajednici s drugima, ispovijeda i prakticira svoju vjeru ili uvjerenje, na način kako mu nalaže njegova savjest.”

Helsinki, 1975. (Saradnja u humanitarnim i drugim oblastima):

“Države članice (...) potvrđuju da religije, vjerske institucije i organizacije koje ih prakticiraju u ustavnom okviru država članice i njihovi predstavnici mogu, u područjima svojih aktivnosti, međusobno ostvarivati kontakte i održavati sastanke i razmjenjivati informacije.”

Madrid, 1983. (Pitanja koja se odnose na sigurnost u Evropi: Principi):

“Države članice (...) također su sporazumne s time da će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale slobodu pojedinca da sam, ili u zajednici s drugima, ispovijeda i prakticira svoju vjeru ili uvjerenje, na način kako mu nalaže njegova savjest. U tom kontekstu će, kad god je to potrebno, konsultirati religije, vjerske institucije i organizacije, koje djeluju u ustavnom okviru svojih država.

One će, u povoljnom svjetlu, razmatrati zahtjeve zajednica vjernika koji prakticiraju, ili se spremaju da prakticiraju svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država za priznavanje statusa utvrđenog u njihovim državama za religije, vjerske institucije i organizacije.”

Beč, 1989. (Pitanja koja se odnose na sigurnost u Evropi: Principi):

(...)

“(11) [Države članice] potvrđuju da će poštivati ljudska prava i temeljne slobode, uključujući slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja svih, bez obzira na rasu, spol, jezik ili vjeru. Također potvrđuju univerzalni značaj ljudskih prava i temeljnih sloboda, čije je poštivanje presudan faktor za mir, pravdu i sigurnost, koji su neophodni za razvoj prijateljskih odnosa i saradnje među njima samima, kao i među svim državama.”

(...)

“(16) Kako bi osigurale slobodu pojedinca da ispovijeda i prakticira svoju vjeru ili uvjerenje, države članice će, između ostalog,

(16.1) – poduzeti efektivne mjere kako bi spriječile i eliminirale diskriminaciju pojedinaca ili zajednica na osnovu vjere ili uvjerenja u priznavanju, korištenju i uživanju ljudskih prava i temeljnih sloboda u svim oblastima građanskog, političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog života, i osigurale efektivnu ravnopravnost vjernika i nevjernika;

(16.2) – njegovati okruženje uzajamne tolerancije i poštivanja između vjernika iz različitih zajednica, te između vjernika i nevjernika;

(16.3) – zajednicama vjernika koji prakticiraju, ili se spremaju da prakticiraju svoju vjeru u ustavnim okvirima svojih država, na njihov zahtjev, priznati status koji im je omogućen u njihovim državama;

(16.4) – poštivati pravo tih vjerskih zajednica da

- osnivaju i održavaju mjesta za molitvu ili okupljanje sa slobodnim pristupom,
- da se organiziraju prema vlastitoj hijerarhijskoj i institucionalnoj strukturi,
- biraju, imenuju i smjenjuju svoje osoblje u skladu sa svojim relevantnim zahtjevima i standardima, kao i sa svakim slobodno prihvaćenim aranžmanom između njih i države,
- traže i primaju dobrovoljne finansijske i druge doprinose;

(16.5) – pokreću konsultacije sa predstavnicima religija, vjerskih institucija i organizacija, radi boljeg razumijevanja zahtjeva vjerske slobode;

(16.6) – poštuju pravo svih da pružaju i primaju vjersko obrazovanje na jeziku koji odaberu, bilo individualno, ili zajedno sa drugima;

(16.7) – u ovom kontekstu, da poštuju, između ostalog, slobodu roditelja da osiguraju vjersko i moralno obrazovanje svoje djece, u skladu s vlastitim uvjerenjima;

(16.8) – omogućće obuku vjerskih službenika u odgovarajućim institucijama;

(16.9) – poštuju pravo vjernika pojedinaca i zajednica vjernika da nabave, posjeduju i koriste svete knjige, vjerske publikacije na jeziku koji odaberu, kao i druge predmete i materijale koji su povezani s prakticiranjem vjere ili uvjerenja;

(16.10) – omogućće predstavnicima religija, vjerskim institucijama i organizacijama da proizvode, uvoze i distribuiraju vjerske publikacije i materijale;

(16.11) – u povoljnom svjetlu razmatraju interes vjerskih zajednica da učestvuju u javnom dijalogu, između ostalog, putem masovnih medija.

(17) Države članice priznaju da korištenje navedenih prava u vezi sa slobodom vjere ili uvjerenja može podlijegati isključivo ograničenjima utvrđenim zakonom, koja su u skladu s njihovim obavezama prema međunarodnom pravu i međunarodnim obavezama. One će, u svojim zakonima i podzakonskim aktima i njihovoj primjeni, osigurati potpuno i efektivno korištenje slobode mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja.”
 (...)

“(32) Omogućit će vjernicima, religijama i njihovim predstavnicima, u grupama ili individualno, da uspostavljaju i održavaju direktne lične kontakte i uzajamnu komunikaciju, u svojim i drugim državama, između ostalog, kroz putovanja, hodočašća i učešće u okupljanjima i drugim vjerskim događajima. U ovom kontekstu, srazmjerno takvim kontaktima i događajima, uključenim osobama će biti dozvoljeno da nabavljaju, primaju i sa sobom nose vjerske publikacije i predmete, koji se odnose na prakticiranje njihove vjere ili uvjerenja.”

Kopenhagen, 1990.:

“Države članice još jednom potvrđuju da [...]

(9.4) – svi imaju pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere. Ovo pravo obuhvata slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu ispovijedanja vjere ili uvjerenja, samostalno, ili u zajednici s drugima, u javnosti ili privatno, molitvom, propovijedi, običajima i obredom. Korištenje ovih prava može podlijegati isključivo restrikcijama koje su propisane zakonom i usklađene sa međunarodnim standardima”;

(...)

“(32) (...) Osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama imaju pravo da slobodno izražavaju, čuvaju i razvijaju svoj etnički, kulturni, jezički ili vjerski identitet i da održavaju i razvijaju svoju kulturu u svim njenim aspektima, bez bilo kakvih pokušaja asimilacije protiv njihove volje. One naročito imaju pravo

(...)

(32.3) – da ispovijedaju i prakticiraju svoju vjeru, uključujući sticanje, posjedovanje i korištenje vjerskih materijala, i da provode vjerske obrazovne aktivnosti na svom maternjem jeziku”;

(...)

“(33) Države članice štitiće etnički, kulturni, jezički i vjerski identitet nacionalnih manjina na njihovom teritoriju, te će stvarati uvjete za unapređenje tog identiteta. One će poduzeti potrebne mjere u tu svrhu nakon odgovarajućih konsultacija, uključujući kontakte s organizacijama ili udruženjima manjina, u skladu s postupkom odlučivanja u svakoj državi posebno.

Svaka takva mjera će biti u skladu sa principima jednakosti i nediskriminacije u odnosu na druge zainteresirane građane države članice.”

Budimpešta, 1994. (Odluke: VIII. Ljudska dimenzija)”

“27. – [Države članice] Potvrđujući svoju opredijeljenost da osiguraju slobodu savjesti i vjere i da njeguju okruženje uzajamne tolerancije i poštivanja između vjernika iz različitih zajednica, te između vjernika i nevjernika, izrazile su zabrinutost zbog korištenja vjere za ostvarivanje agresivnih nacionalističkih ciljeva.”

Maastricht, 2003. (Odluke: Odluka br. 4/03 o toleranciji i nediskriminaciji):

“9. [Ministarsko vijeće] Potvrđuje važnost slobode mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja i osuđuje svaku diskriminaciju i nasilje, između ostalog, i protiv bilo koje vjerske grupe ili vjernika pojedinca. Obavezuje se da će osigurati i podržati slobodu pojedinca da ispovijeda i prakticira vjeru ili uvjerenje, samostalno, ili u zajednici s drugima, putem transparentnih i nediskriminirajućih zakona, podzakonskih akata, praksi i politika djelovanja, kada je to potrebno.

Ohrabruje države članice da zatraže pomoć ODIHR-a i njegove Ekspertne grupe za slobodu vjere i uvjerenja.”

Kijev, 2013.:

“Ministarsko vijeće [...]:

Poziva države članice da:

- U potpunosti ispune obaveze OSCE-a u odnosu na slobodu mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja;
- U potpunosti ispune svoje obaveze da osiguraju pravo svih pojedinaca da ispovijedaju i prakticiraju vjeru ili uvjerenje, samostalno, ili u zajednici s drugima, u javnosti ili privatno, i da svoju vjeru ispovijedaju podučavanjem, praksom, molitvom i obredima, kao i putem transparentnih i nediskriminirajućih zakona, podzakonskih akata, praksi i politika djelovanja;
- Se uzdrže od uvođenja restrikcija, koje nisu u skladu s obavezama u okviru OSCE-a i međunarodnim obavezama u vezi sa prakticiranjem vjere ili uvjerenja među pojedincima i vjerskim zajednicama;
- Promoviraju i podržavaju otvoren i transparentan međuvjerski i međureligijski dijalog i partnerstva;
- Nastoje spriječiti netoleranciju, nasilje i diskriminaciju na osnovu vjere ili uvjerenja, između ostalog, u odnosu na kršćane, muslimane, Jevreje i pripadnike drugih religija, kao i u odnosu na nevjernike, da osuđuju nasilje i diskriminaciju na vjerskoj osnovi i nastoje spriječiti i zaštititi od napada na osobe ili grupe zbog njihovog mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja;

- Potaknu pravovremeno uključivanje vjerskih zajednica i zajednica uvjerenja u javne rasprave o relevantnim prijedlozima zakona;
- Promoviraju dijalog između vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja i vladinih tijela, uključujući dijalog o pitanjima koja se odnose na korištenje mjesta za molitvu i vjersku imovinu, kada je to potrebno;
- Poduzimaju efektivne mjere, kako bi spriječile i eliminirale diskriminaciju pojedina ili vjerskih zajednica ili zajednica uvjerenja i nevjernika od strane javnih zvaničnika u obavljanju javnih funkcija;
- Donesu politike djelovanja, kako bi promovirale poštivanje i zaštitu mjesta za molitvu i vjerskih lokacija, vjerskih spomenika, grobalja i svetišta od vandalizma i uništavanja.”

O ODIHR-u

Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) specijalizirana je institucija OSCE-a koja se bavi izborima, ljudskim pravima i demokratizacijom.

Sa sjedištem u Varšavi u Poljskoj, ODIHR:

- Promovira demokratske izborne procese putem temeljitog promatranja izbora i provodi projekte pružanja pomoći u izbornom procesu, kojima se jača smisljena participativna demokratija;
- Pomaže državama članicama OSCE-a u provedbi obaveza iz ljudske dimenzije, pružanjem stručnog znanja i praktične podrške u jačanju demokratskih institucija, kroz dugoročne programe osnaživanja vladavine prava, civilnog društva i demokratskog upravljanja;
- Pomaže terenskim misijama OSCE-a u provedbi njihovih aktivnosti u okviru ljudske dimenzije, između ostalog, putem obuka, zakonodavne podrške, razmjene iskustava i regionalne koordinacije;
- Doprinosi ranom upozoravanju i sprečavanju sukoba, kroz praćenje ispunjavanja obaveza država članica u okviru ljudske dimenzije OSCE-a; osigurava redovne obuke o ljudskim pravima za vladine organe, civilno društvo i osoblje OSCE-a;
- Pomaže državama članicama u ispunjavanju njihovih obaveza u pogledu tolerancije i nediskriminacije i podržava nastojanja na sprečavanju i reagiranju na zločine iz mržnje i izraze netrpeljivosti po osnovu rase, boje kože, spola, jezika, vjere ili uvjerenja, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovinskog statusa, statusa po rođenju ili drugog statusa.
- Djeluje kao kontakt tačka OSCE-a za pitanja Roma i Sinta; promovira potpunu integraciju grupa Roma i Sinta u društva u kojima žive;
- Organizira redovne sastanke na temu ispunjavanja obaveza u okviru ljudske dimenzije, kao što su Sastanak o implementaciji Ljudske dimenzije, godišnji Seminar Ljudske dimenzije i dopunski sastanci Ljudske dimenzije; i
- Provodi rodnu strategiju putem izrade i prilagođavanja svojih politika djelovanja i mjera, kako bi osigurao integriranje rodnih pitanja (gender mainstreaming), paralelno provodeći aktivnosti u pravcu unapređenja položaja žena u regiji OSCE-a.

Ekspertiza

U širim oblastima ljudskih prava i demokratizacije, ekspertiza i aktivnosti ODIHR-a fokusirane su na sljedeća područja: demokratski izbori, praćenje ispunjavanja obaveza država članica OSCE-a u pogledu ljudskih prava, pitanja Roma i Sinta, zaštita ljudskih prava u borbi protiv terorizma, sloboda vjere ili uvjerenja, civilno društvo, sloboda kretanja, vladavina prava, ravnopravnost spolova i pitanja netolerancije i diskriminacije.

O Venecijanskoj komisiji

Evropska komisija za demokratiju kroz pravo – poznatija kao Venecijanska komisija, jer se sastaje u Veneciji – savjetodavno je tijelo Vijeća Evrope koje se bavi ustavnim pitanjima.

Uloga Venecijanske komisije je da pruža pravne savjete svojim državama članicama, a naročito da pomaže državama koje žele uskladiti svoje pravne i institucionalne strukture s evropskim standardima i međunarodnim iskustvom u oblastima demokratije, ljudskih prava i vladavine zakona.

Ona također pomaže u osiguravanju diseminacije i objedinjavanja zajedničkog ustavnog naslijeđa, igrajući jedinstvenu ulogu u upravljanju sukobima, te pruža “hitnu ustavnu pomoć” državama u tranziciji.

Komisija ima **59 država članica**: 47 država članica Vijeća Evrope, plus 12 drugih država (Alžir, Brazil, Čile, Izrael, Kazahstan, Republika Koreja, Kirgistan, Maroko, Meksiko, Peru, Tunis i SAD). Evropska komisija i OSCE/ODIHR učestvuju u plenarnim sjednicama Komisije.

Njeni **individualni članovi** su univerzitetski profesori javnog i međunarodnog prava, sudije vrhovnih i ustavnih sudova, članovi nacionalnih parlamenata i državni službenici. Države članice ih imenuju na četiri godine, ali oni djeluju kao pojedinci. Gianni Buquichio je predsjednik Komisije, od decembra 2009. godine.

Komisija radi u **tri područja**:

- Demokratske institucije i osnovna prava;
- Ustavno pravosuđe i redovno pravosuđe;
- Izbori, referendum i političke stranke.

Njen **Stalni sekretariat** nalazi se u Strassbourgu (Strazbur) u Francuskoj, u sjedištu Vijeća Evrope. **Plenarne sjednice** održavaju se u Veneciji u Italiji, u Scuola Grande di San Giovanni Evangelista, četiri puta godišnje (mart, juni, oktobar i decembar).